

YÖN

HAFTALIK GAZETE

EYÜP HAN: CENTO'NUN SONU!

Türk gençliği bu hafta içinde Türkiye Cumhuriyeti Enerji Bakanına bir avukatlık cübbesi hediye etti. Bu cübbenin üstünde yabancı petrol şirketlerinin sembolleri vardı. Mobil'in, Shell'in, B.P.'nin rengârenk markaları, siyah cübbenin üstünde yeşil, sarı, kırmızı renklerle parlıyordu. Ama ne çare... Yabancı şirketlerin avukatlığını pervasızca üstüne almış bulunan Mehmet Turgut Cumhuriyet tarihinde hiçbir Bakanın kabul edemeyeceği kadar ağır tepkilere rağmen yabancı sermayeye hizmet volunda ısrarla yürüyordu.

AKLIN ALMIYACAGI BİR GIDIŞ

Mehmet Turgut'u bir yana bırakalım Bugün Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği üstünde söz sahibi olmak isteyen bir grup politikacı, aklın ve havsalamın almıyacağı davranışlar içinde Türkiye'de önemli konulara çözümler arayanlar arasında Amerikan firmalarının komisyoncuları vardır ki bu komisyoncuların iç ve dış politikada, siyasette, iktisatta ve maliyede programları şudur:

— Biz, Amerikan kararlarına tabiiz. Biz, Amerika ne derse onu yaparız. Biz, Amerikanın dümen amiridir. Biz, Amerikanın emriyle hareket ederiz.

Şöylece Türkiye bu sayısında «İsmail Hakkı» başlıklı bir yazıda «İsmail Hakkı» başlıklı bir yazıda Türkiye'nin kaderini elinde tutanların için de, uydu'luk mesleğini dini imanı gibi benimsemiş bazı kişilerin yüz kızartıcı sözlerine raslıyacaksınız. Amerikaya yüzde yüz tâbi politikacıların ve bunların çevresindekilerin, seçimlere doğru giderken bu kadar pervasız bir biçimde ortaya çıkabilmelerinin anlamı nedir?

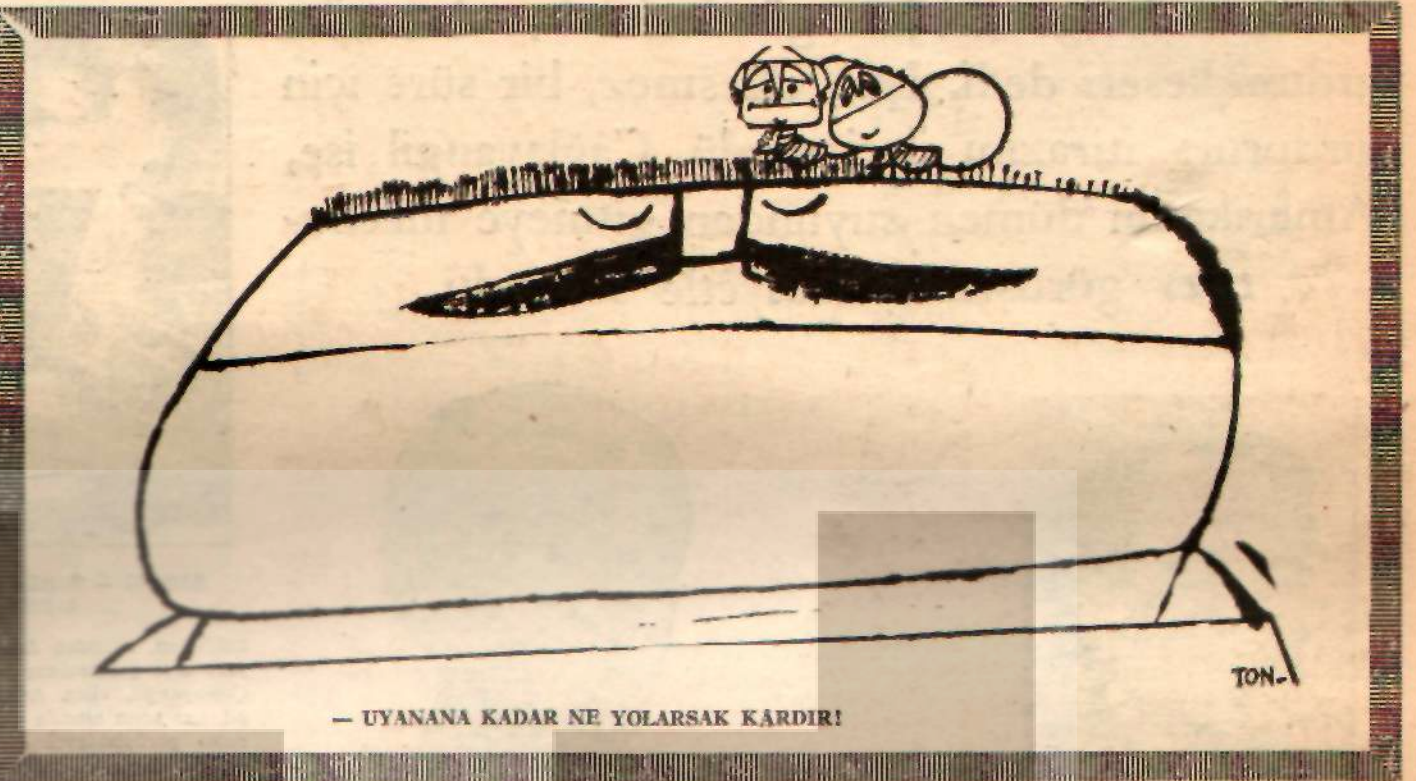
Hafta içinde Milliyet gazetesinde Abdi İpekçi Mehmet Turgut'un Petrol Ofis hakkında aldığı yeni kararlara değinerek Enerji Bakanının «giriştigi bazı teşebbüslerle seçim arifesinde hem kendisini hem de partisini ciddi saibeler altına soktuğunu» tekrarlıyordu. Ve Mehmet Turgut'u Adalet Partisi için bir «talihsizlik» sayıyordu. Bu düşünceyi doğrulayacak bazı gelişmeler olmuş. Enerji Bakanının kendi memleketinden adaylığını koyamamış ve tepkiyle karşılaşmıştır. Süleyman Demirel'in Morrisonluğu ise bütün memlekette dalgalanmaktadır. Bütün bunların seçimlerde birer zaaf savılabacağı, ve öteki partilerin bu noktalardan hücumla geçecekleri de açıktır.

Oyleyse Adalet Partisi yöneticilerinde, seçimlere yirmi yirmi beş gün kala yabancı sermayeye ve Amerikaya şirin görünmek gayretkesliği nedendir?

İÇERDE VE DIŞARDA

Her davranışın muhakkak bir sebebi vardır. İnsanlar—eğer dengelerini etkileyecek kadar sınırları bozulmamışsa— yaptıkları hareketlerin sonuçlarını hesaplarlar. Bu bakımdan Süleyman Demirel'den başlıyarak Mehmet Turgut'a ve bazı ideal arkadaşlarına kadar cümlesinin fiilleri ileriye doğru uzanmış birer yatırım sayılmalıdır.

Şunu unutmamak gerekir ki Türkiye'deki seçimleri izleyenler yalnız Türkler değildir, Türk vatandaşları değildir. Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırları dışında ve içinde bazı yabancı gözler, seçimlere dikkatlerini çevirmişlerdir. Özellikle Amerika Türk seçimlerinin adeta içindedir. Türkiye'deki Amerikan şirketlerinden Amerikan bankalarına kadar geniş çevreler ve bu çevrelerin A.B.D. deki merkezleri Türkiye'deki seçimlerin sonucuyla yakından alakalıdır. Alakanın sebepleri açık ve seçiktir. Şöyle ki:

1. Türkiye'de Adalet Partisi seçimi kazanırsa yabancı sermayenin kesin biçimde hizmetine girmiş bir iktidar kurulacaktır.

2. Bu iktidar dış politikada uydu'luk yolundan ayrılmıyacaktır...

3. Yabancı petrol kumpanyalarının isteklerine geniş bir alan açılacaktır.

4. Madenler meselesi Mr. Ely tasarısının teklif ettiği yönlerde çözümlenecektir.

5. Yerli kompradorlarla yüzlerce ortaklığa girmiş Amerikan firmalarının «tatlı pazar»daki sömürme ticaretleri istenildiği gibi yürütülecektir.

6. Türkiye'ye yatırım yapmış Amerikan kapitalizminin geleceği Türkiye'de bir süre için teminat altına alınmış olacaktır.

Sözün kısası Amerika «tatlı kârlar» pazarı Türkiye'ye yaptığı yatırımların en sadık bekeci olarak Adalet Partisini görmekte ve Adalet Partisi yöneticileri de Amerikaya hizmette kusur evlemeyeceklerini her fırsatta efendilerine gös termeve çalışmaktadırlar.

Bunun için içerde seçim şansını bir ölçüde baltıyor gibi görünen ve vatandaşların tepkisini çeken davranışlar yabancılar ve dışardakilere yapılmış seçim yatırımından başka şey değildir.

Seçimlerde para denen nesnenin ne kadar önemli bir rol oynadığı düstünlürse, bankalarıyla, şirketleriyle, petrol kumpanyalarıyla Türkiye'nin içine yerleşmiş Amerikan kapitalistlerinin seçimlerde nasıl güçlü bir rol oynayabileceği açıktır.

İşte bu memleketin vatansever insanlarını, milliyetçilerini çileden çıkaran yabancı sermaye ve Amerikan usaklığı davranışlarının temel sebepleri bu hesaplarda yatmaktadır.

Adalet Partisi yöneticileri içteki kompradorların ve dıştaki kapita-

listlerin desteklerine dayanarak giriştikleri geniş seçim yatırımlarında ikide bir şu sözü tekrar etmektedirler:

— Oyları bölmeviniz, iktidara çoğunlukla gelmeliyiz.

İktidara niçin çoğunlukla gelmek istemektedir Adalet Partisi? Elbette bunun da sebepleri vardır. Ufak bir deneme Ürgüplü koalisyonunda yürürlüğe konmuştur. Petrol Ofisi ve Etibank Genel Müdürlerini değiştirmek isteyen Enerji Bakanının karşısına birtakım engeller çıkmıştır. Bu engeller kabinedeki MP. li Bakanlar ve YTP.'li Recai İskenderoğlu'dur.

Demek oluyor ki herhangi bir koalisyon Adalet Partili kompradorların arzularını istedikleri gibi yürütmelerine set çekecektir.

Bunun içindir ki «çoğunlukla iktidara gelme» fikri üstünde hassasiyetle durulmaktadır.

Farzedelim ki seçim tahminlerini altüst eden bir sürpriz oldu. ve Adalet Partisi çoğunluk kazanarak tek başına iktidara geçti. O zaman ne olacaktır?

O zaman Adalet Partisinin başında bulunan komisyoncuların alacakları kararlara memleketin sağlık kuvvetlerinde büyük bir tepki başlayacak ve 27 Mayıs Anayasası yönlerinden sanmış olanlara karşı en başta gençlik olmak üzere ileri kuvvetler direneceklerdir.

Bugün sokaklara «Petrol millileştirilmelidir» diye yazarlar, «Emperyalizme paydos» diye bağırırlar. Enerji Bakanına yabancı şirketlerin armalarıyla süslenmiş avukat cübbesi hediye edenler, Morrison firması komisyoncusunun Türkiye'nin Başbakanı olup bu memleketin milli kaynaklarını, madenlerini, petrolünü yabancılar peşkes çekmesine tahammül edemeyeceklerdir.

İŞTE O ZAMAN...

Türkiye'yi bekleyen büyük tehlikeler şimdiden görünmektedir. İşte o zaman Amerikan uydu'lüğünde doktora yapmış çevrelerin Amerika'ya dayanarak her işi yürütmeye çalışacakları aşikârdır.

Bunlar gerekirse yabancı kuvvetleri kendi emellerini gerçekleştirmek için yardıma çağırabilirler...

Ve şeklen bir hükümet kurulu olduğu için bu çağrılarını hukuki bir biçim vermeğe çalışabilirler...

Dünyanın her yanında Amerikan kuvvetlerinin vazifesi Amerikan kapitalizmini ve bu kapitalizmin ortakları olan kompradorları desteklemektir.

Türkiye'nin sağlam kuvvetleri bu tehlikeye karşı şimdiden hazırlıklı olmalıdırlar. Bugün sorumlu mevkilerde olan Adalet Partililerin vatan ihaneti gibi görünen çılgınca kararları geleceğin sorumsuz iktidarlarına en büyük isaretlerdir.

Şu halde bugün yapılacak olumlu davranış Adalet Partisi karşısında geniş anlamda bir antiemperyalist cephe kurmaktır. Sağduyu sahipleri önce bu antiemperyalist cephenin seçimlerde çoğunluk kazanmasını sağlamaya çalışmalıdırlar. Sosyalistler bu cephenin en ucunda ve en şerefli yerindedirler. Gençlik dikkatli ve uyanık bulunmalıdır. Çünkü Türkiye tarihi bir dönemini yaşıyor. Bu dönem satılıkliklarla, milliyetçilerin mücadele-sidir.

Yazımızı Atatürk'ten bir parça ile bitiriyoruz. Diyor ki sevgili Atatürk:

«... Efendiler, pek güzel bilirsiniz ki, padişahlarla halifelerle yönetilmiş ve yönetilen ülkelerde yurt için, ulus için en büyük tehlike, padişahların, halifelerin düşmanlara satın alınmalarıdır. Bu, çoğu zaman kolaylıkla sağlanabilmektedir. Meclislerle yönetilen ülkelerde ise en yıkıcı durum, kimi milletvekillerininin, yabancılar adına ve çıkarına çalışması ve satın alınmış olmalarıdır. Millet Meclislerinde dek girmek yolunu bulabilen vatan hainlerine raslanabileceğine tarihin bu konudaki örnekleriyle inanmak zorunludur.»

Satılmışların yönettiği bir parti bugün Türkiye'de iktidara adaylığını koyduğunu iddia ediyor. Durumun en açık ve seçik ifadesi budur. Ve Türk gençliğinin Atatürk'ün yukarıdaki sözlerini hatırdan bir an önce çıkarmaması gerekmektedir.

PAKİSTANA YARDIM MESELESİ KABİNEDE:

Mehmet Turgut, «Jet gönderirsek, Amerika yardımını keser» dedi. Işık, «Kesmez, bir süre için durdurur» itirazını ileri sürdü. Çağlayangil ise, «Amerikanın dümen suyundan gitmeye mecburuz» görüşünü ciddiyetle savundu.

Mehmet Turgut

Yabancı petrol şirketlerinin tahsis savunucusu Mehmet Turgut, artık dayanamadı ve söz istedi:

«Başbakanın İran Başbakanı ile Pakistan'a gitmesine taraftarım. Yalnız sakın jet uçakları göndermeye kalkışmayalım. Yanlış alacağımız bir karar sonucu, Amerika bize yardımını kesebilir.»

Ereğli-Çelik açılış töreninde «solculara ölüm» nutukları çeken Sana'yı Bakan Ali Nalli Erdem ise, derhat arkadaşım destekledi. Dışişleri Bakanı Hasan Işık, bu telaşlı sözleri, çok bilmiş bir eda ile düzeltmek ihtiyacını duydu. Yardımın kesilmesi endişelerine mahal yoktur:

«Amerikanın dış politika sıra tejisinde Türkiye'ye yardım yapmak gerekiyorsa yardım yapılır. Böyle olaylar, direkt olarak yardımın kesilmesine yol açmaz. Olsa olsa, Amerika, yardımları geciktirmek suretiyle tenbihlerde bulunabilir.»

Amerikan yardımlarının geleceği hakkındaki bu çok heyecanlı konuşmalar, Pakistan'a yapılacak yardım konusunu görüşen Bakanlar Kurulu toplantısında geçiyordu. Toplantıyı Başbakan açtı ve durumu özetledi:

«Majeste Rıza Pehlevî ile yaptığım telefon görüşmesinde, Ekşelans Başbakanını gönderdiğini söyledi. İran Hükümeti, Pakistana gıda ve petrol yardımı yapacaktır. Majesteleri, bizim de 25-30 jet ile mühimmat ve sağlık yardımı yapmamızı istiyor. Ayrıca İran Şahı, kendi başbakanı ile birlikte, benim de Pakistan'a gitmemi arzulamaktadır. Bugün İran Başbakanı ile Pakistana yardım meselesini görüşeceğiz. Yardım hususunda karar sizindir. Liderler, karar alma yetkisini, Bakanlar Kuruluna bırakmıştır.»

Başbakandan sonra söz alan M. P. Devlet Bakanı Hüseyin Ataman, «Pakistana, derhal her türlü yardım yapılmalı. Ayrıca Başbakanın Pakistana gitmesinde moral bakımından fayda vardır.» görüşünü savundu. Daha sonra İmar ve İskân Bakanı Recai İskenderoğlu düşüncesini açıkladı:

«Türkiye insan haklarının özü olan yaşama hakkına yöneltilen tecavüzlere, Birleşmiş Milletler Antlaşmasının esprisinde, in-

Hasan Işık

mayacaktır. Ayrıca ay-yıldız kartı taşıyan bir askeri birliği de oraya sevk edelim.»

İskenderoğlunun bu beklenmedik çıkışı, Kabin üyelerini şaşırttı. Şaşkın bir sessizlik, havaya hâkim oldu. Sessizliği, İhsan Sabri Çağlayangil bozdu. Çağlayangil, açık açık «Amerika'nın dediği olur» görüşünü fütursuzca savundu:

«Pakistanın, Komünist Çine yaklaşması Amerikanın şiddetli antipatisini çekmiştir. Amerika, Pakistana jet uçağı göndermemize şiddetle muhalefet edecektir. Nitekim önümüzde yakın bir örnek vardır. Kıbrıs olaylarında, jetleri kullanmak istediğimiz zaman Amerika, (Ben size bu uçakları şartlı verdim, onların kullanma amaçları başkadır) demişti. Biz en büyük müttefik ve dostumuzun sempati ve hareketlerine göre davranmaya mecburuz.»

Sabah toplantısı bu hava içinde son buldu. Urgüplü - Demirel - Işık, İran Başbakanını karşılamak için hava alanına gitmek zorunda olduklarından toplantıya ara verildi. Toplantıdan çıkan bakanlar, Amerika - Komünist Çin tartışmalarını Başbakanlık merdivenlerinde sürdürdüler. İskenderoğlu, büyük bir samimiyetle, «Hangi taşın den beri işleyen esliha - teslimat

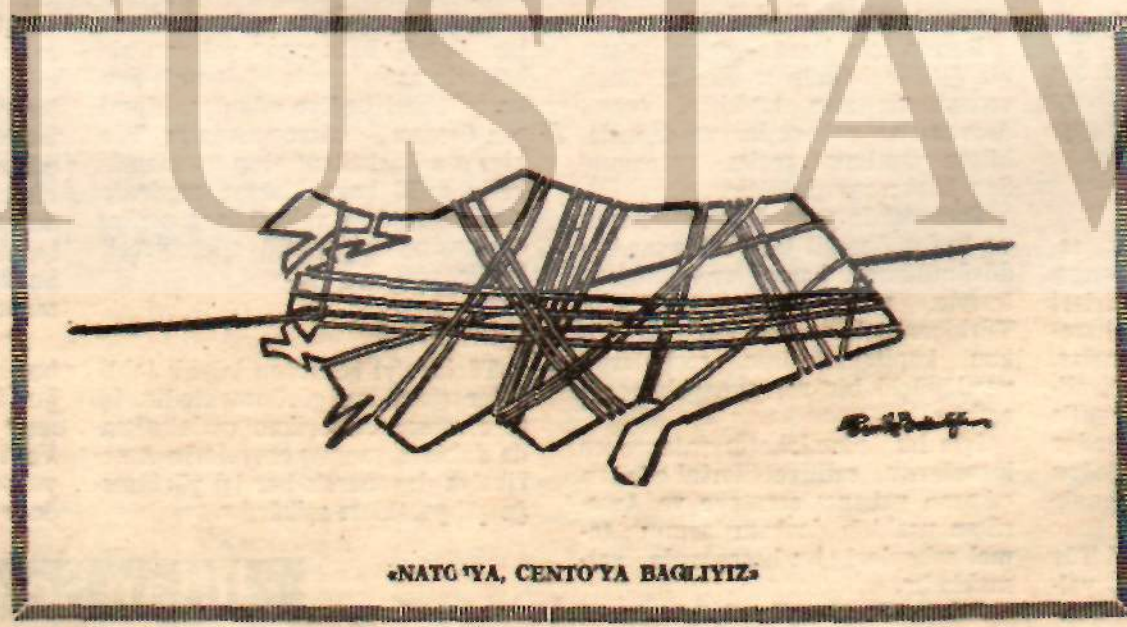
ŞASTRI — SABIR ÇOCUKLARIM, ŞİMDİ BAŞKA AĞIZLARI DOYURUYORUM...

kaldırılan, altından Amerika çıkıyor» diye gazetecilere dert yandı. Çağlayangil, «Ben Amerikayı değil, her taşın altında Çini görüyorum» görüşündeydi. Urgüplü ise, «Büyük devletler, tabii ki her yerde bulunurlar» diyordu.

Daha önceki siyasal parti liderleri toplantısı da, buna benzer bir hava içinde geçmişti. İnönü ve Bölükbaşı'yı yan yana getiren toplantıda, Başbakan Urgüplü, İran'ın elindeki silahları Pakistan'a göndermek hususunda Amerika ile temasa geçtiğini, fakat Washington'un «savunma için verilen silahların başka bir ülkede savaşa tahsis edilemeyeceği» cevabını verdiğini açıkladı. NATO için bir devlet olması ve silah kuvvetlerinin büyük bir kısmını NATO emrine vermesi dolayısıyla Türkiye de aynı durumdaydı. Ama Bölükbaşı, bu görüşe iltifat etmedi. Bölükbaşı, «Derhal ve her türlü askeri yardım» görüşünü savunuyordu. «Pakistan'ın istediği jet uçakları hemen verilmeli ve orada savaşılması idi. Ne var ki, Bölükbaşı görüşünde yalnız kaldı. İnönü, «Mevcut bütün anlaşmalar içinde gerekli karar almak» tezini savundu. Sadece Hindistan'ın değil, Pakistan'ın da bazı kabahatleri olduğunu hatırlattı. Diğer liderler de ihtiyat taraftarıydılar. Bu havada Türk-İran görüşmeleri «Ateş kesilmeli, barışçı yollardan çözüm yolu, dostluk, kardeşlik, dayanışma» gibi sözlerle dolu bir bildiriyle sonuçlandı. Başbakan yerine Hasan Işık, İran Başbakanı ile birlikte, Pakistan'a gönderildi. Jet yerine, Kırıkkale yapısı silahlar verileceği açıklandı. Önemli başkentlere ve illere ateş kes çağrıları gönderildi. Johnson ve Wilson'a «CENTO dayanışması üzerinde durulması» hatırlatıldı. Ote yandan da özellikle Hindistan Büyükelçisine, iki tarafın da dostu olduğumuz, bir kısım silahın evvel-
yük bir samimiyetle, «Hangi taşın den beri işleyen esliha - teslimat

anlaşmasına göre gönderilmesine devam edildiği anlatıldı. Politika, hem Pakistan'ı gücendirmemek, hem de Hindistan'ı ve daha yüksek seviyede Amerika ve İngiltere'yi hoşnut etmek amacını güdüyordu.

Böyle bir politikanın hem İsa'yı, hem de Musa'yı kızdırmaması imkânsız değildi. Halbuki aynı Türkiye, bundan iki yıl kadar önce, anlaşmalardan doğan en ufak bir zorunluluk olmadıkça balde Hint-Çin hudut anlaşmazlığı sırasında, Hindistan'a silah sevkedeceğini derhal açıklamıştı. İştin daha açık lı tarafı, Hindistan Büyükelçiliğimizin bu karardan haberi yoktu, ve kararı, Yeni Delhi'deki Amerikan Büyükelçisinin açıklamasından öğreniyorduk! CKMP Genel Başkanı Türkeş, bu acıklı olayın tanklarından Ne var ki, Pakistan, Türkiye'nin Hindistan'a silah verme kararını öğrenince, bu silahların günün birinde kendisine karşı kullanılacağını çok iyi bildiği için, derhal harekete geçmiş ve Türkiye mahcupane karardan vazgeçmek zorunda kalmıştır. «Süitten açın yanan Hariciyemiz» şimdi silah gönderme konusunda, çok daha ihtiyatlıdır... Ne var ki Hindistan ve Pakistan'da malzeme ve ikmal durumu yetersiz iki zayıf ordu karşı karşıyadır. Hava üstünlüğü son derece önemlidir. Eğer bir ateş kes anlaşması sağlanmazsa, savaş jeti, tankı ve akaryakıtı bol olanı lehine gelişecektir. Bu sebeple, askeri yardım taraflar için hayati-dir. Nitekim Eyüp Han, «Pakistan gerçek dostlarımız, bu hâdise ile daha iyi tanışmıştır. Biz boş laf değil, yardım istiyoruz ve yardım için de her yere başvurmaya hazırız» demiştir. Pakistan'ın CENTO ve SEATO dostu Amerika ve İngiltere'den hayır yoktur. Pakistan, ancak Anglo Saksonları çıkarına işleyen bu paktların kapısını dahi çalmayı lüzumsuz bulmuştur. Zira çok iyi bilmektedir ki, Amerika müttefikli Pakistan'dan çok, tarafız Hindistan'ı tutmaktadır. Hatta Hint-Pakistan çatışması, Eyüp Han'ın devrilipl yerine uslu bir Amerikan dostu generalin gelmesini sağlarsa, Washington çatışmayı çok mutlu bir olay sayacaktır. C.I.A., Eyüp Han kişilik sahibi bir dış politika uygulamasına çalıştırdığından, bu rüyayı görmektedir. Nitekim, Pakistan seçimlerinde C. I.A., Eyüp Han'ın muhaliflerine maddi ve manevi yardım yapmıştır. Eyüp Han'ın Amerika seyahati iptal edilmiş, tekrar tazelenmemiştir. Hindistan Başbakanının daveti ise yenilenmiştir. Hindistan'a iktisadi yardım verilmiş, Pakistan'a yapılacak yardım durdurulmuştur. Washington, açık şekilde, SEATO, CENTO ve ikili anlaşmaya rağmen, bağlantılı Pakistan'ın yanında değil, bağlantısız Hindistan'ın yanındadır. Bu durumda Pakistan, müttefiklerinden sadece İran ve Türkiye'ye güvendi: Açık bir saldırı karşısın-

«NATO'YA, CENTO'YA BAĞLIYIZ»

— Tercüman'dan —

10 EKİM'İN ANLAMI

Fethi Naci

Türkiye'nin, Cumhuriyet'ten sonra, emperyalizmin yörüngesine sokulması en açık şekilde İkinci Dünya Savaşı sonrasında görülür. Kendi öz kaynaklarımız ve «millî» olan herşeye karşı kuşku ile, küçümseme ile bakış; kalkınmamızı yabancılara havale ediş 40 yılların sonlarına doğru başlar. Ve 1950-1960 dönemi, Türkiye'nin tam bir Amerikan uydusu durumuna getirilmesi dönemi olur.

Ne var ki, o yılların sonu yarı sömürleşmeyle biten kapitalist kalkınma deneyi gene de bir partinin kalkınma politikası olarak kabul edilebiliyordu. Tüccarlar, toprak ağaları, sanayiciler, kendi çıkarlarına uygun bir ekonomi politikası uyguluyorlar, deniyordu; sosyal adalete aykırı, halkın sömürülmesi üzerine kurulu bir uygulama bu, deniyordu.

Oysa bugün, suyun altındaki gerçek artık suyun üstüne çıkmıştır. Bugün, kapitalist kalkınma yolunu savunuların, gerçekte, emperyalistlerin işbirlikçileri olduğu; bunların, «millî» olan hiçbir şeyle ilgileri olmadığı aşikâr olmuştur. Türkiye'de kapitalist kalkınma yolu, bir millî kalkınma yolu değil; Türkiye'nin, yer altı ve yer üstü zenginlikleriyle, halkın altınları ve göz nuruyla yabancılara satılması yoludur. 1950-1960 döneminin deneyleri, 27 Mayıs'ın getirdiği Anayasa'nın sağladığı söz ve düşünce özgürlüklerinin aydınlığında ve Türkiye gerçekleriyle ilintili olarak değerlendirilince bu gerçek apaçık ortaya çıkmıştır.

Bugün Türkiye'de satılmırlarla satılmamışların savaşı var diyorsak, bu gerçekler artık beş on kişinin değil, geniş yığınların malı olmaya başladığı içindir. Ve geniş yığınların bu gerçekleri görmesinde en büyük pay Türk sosyalistlerimize, ikinci büyük pay da Adalet Partisi yöneticilerindedir. Türkiye'de, Cumhuriyet'ten bu yana, hiçbir yönetici bir Süleyman Demirel, bir Mehmet Turgut durumuna düşmemiştir. Hiçbir yönetici, onlar kadar pervasız, onlar kadar fütursuz olmamış; hiçbir yönetici millî davalarda onlar kadar gayri millî davranmamışlardır.

Bunun için 10 Ekim seçimleri, herhangi bir seçim olmaktan öteye, çok daha büyük anlamlar taşımaktadır. 10 Ekim'de, değişik kalkınma metodları iktidarı eden millî partilerden birini seçmek söz konusu değildir. 10 Ekim'de söz konusu olan, Türkiye'nin haraç mezat satılmasının önlenmesi ya da bu satılmaya başlanmasıdır.

Bu durum, Türkiye'deki politik savaşın bugünkü gerçek özünü de ortaya koymaktadır.

Bu savaş, gerçek milliyetçilerle emperyalist işbirlikçiler arasındaki savaştır, bir millî bağımsızlık savaşıdır.

Bu savaş, petrolümüzün yabancılara peşkeş çekilip çekilmeyeceğinin savaşıdır.

Bu savaş, madenlerimizin yabancılara peşkeş çekilip çekilmeyeceğinin savaşıdır.

Bu savaş, ekonomide, maliyede, dış ticarete, millî eğitimde, dış politikada, kendi davalarımızda kendimizin karar verip vermeyeceğimizin dostu, düşmana hâmi savaşıdır.

Bunun içindir ki 10 Ekim'e herhangi bir seçim günü gibi bakamayız. 10 Ekim, bir millî uyanışın gelişme derecesini gösterecek tarihî bir gün olacaktır.

SÜLEYMAN DEMİREL'E SUNULUR

Az gelişmiş ülkelerin ancak sosyalizm yoluyla kalkınabilecekleri, artık ispatlanmış bir mesele. Fakat kapitalist yoldan kalkınmış Batı ülkelerinde durum farklı. Orada kapitalizm, az çok bir başarı gösterebilmektedir. Özellikle, İkinci Dünya Savaşından sonra kapitalizm, Almanya, Fransa ve İtalya gibi ülkelerde hızlı sayılabilecek bir kalkınmayı gerçekleştirmiştir. Bunun içindir ki Batıda, bizim papağan profesörlerin de ezbere tekrarladıkları üzere, «sosyalizm-kapitalizm tartışmalarının modası geçmiştir» görüşü kuvvet kazanmıştır. Sosyalist olmayan Prof. Duverger, bu iddihadaki gerçek payını incelemektedir.

Ünlü profesörün yazısını, A.P. Genel Başkanı Süleyman Demirel'e ithaf ettik. Zira Demirel, geçen hafta, kapitalizmin en ateşli savunucusu Amerikalı profesörlerin dahi ileri sürmeye cesaret edemedikleri komik bir iddiayı cesaretle ortaya attı: «Kapitalizm, herkesi zengin yapacaktır!». Demirel'in sözleri aynen şöyle: «Özel teşebbüs, fakirlere zengin olabilmenin yollarının açık olduğu sistemdir. Zaman zaman istismarcıların, özel teşebbüs denildiğinde zenginlerin korunması, fakirlerin ezilmesi mânasını çıkardıkları görülmektedir. Vatandaşın kendi say ve gayreti neticesinde zengin olabilmek imkânlarının açık olduğu bir sistemde nasıl olur da fakirler ezilir, zenginler korunur?» Geceri yüzyılda Fransız başbakanlarından biri, burjuvalara «zenginleşiniz» derken, hiç değilse ne yaptığını çok iyi biliyordu. Sayın Demirel'e, siyasi ilimler profesörü Duverger'nin yazısını dikkatle birkaç defa okumayı salık veririz.

YÖN

SOSYALİZM VE BATI

Prof. Maurice Duverger

Batıda birçok kişi, sosyalizm - kapitalizm çatışmasının modası geçmiştir, ya da geçmek üzere olduğunu savunmaktadır. 1965 yılının benimsemiş fikirler lügatında, bu görüş iyi bir mevkie sahiptir. Bu düşünce, ciddi olaylara dayanmaktadır. Hayat tarzlarının yaklaşması ve özellikle gelirlerin genel yükselmesi, burjuva - proleter karşıtlığını kısmen zayıflatmaktadır. Böylece, sınıf mücadelesi şiddetini kaybetmektedir. Avrupa'nın en sosyalist işçi sendikalarında dahi, dar grup çatışmaları, bazan sınıf dayanışmasının üstüne çıkmaktadır. Daha yüksek bir ücret için savaş, şurda burda, kapitalist mülkiyete karşı mücadele, nin yerini almaktadır.

Esasen teşebbüslerin hukuki statüsü, onların teknik organizasyonundan daha az önemli gözükmemektedir. Büyük firmaların yönetimi

ister özel, ister kamu teşebbüsü olsun, benzer zorunluluklarla karşı karşıyadır. Fransada, gerek özel, gerek kamu teşebbüslerinin yöneticilerini, halen aydın okullardan, aynı devlet kurumlarından gelen kimseler teşkil etmektedirler. Kamu mülkiyetinde olan bir Yugoslav parakende satış mağazası müdürü ile kapitalist mülkiyetteki bir satış mağazasının Alman ya da Amerikan müdürü arasında büyük bir benzerlik vardır.

Ne var ki gerçeğin öteki yüzünü teşkil eden başka olaylar da unutulmamalıdır. 1965 yılının Batılı sanayi toplumlarında, eşitsizlik 1865 toplumlarına nazaran azalmış görünür. Fakat yine de büyük bir eşitsizlik vardır. Gerçek gelirler arasındaki yelpaze, Sovyetler Birliğinde, kapitalist ülkelere nazaran daha dardır. Batıda, sınıf eşitsizliği kalkmış değildir. Emekçilerin

mutlak fakirleşmesi tezinin, modern kapitalizmde savunulması güçtür, ama nisbi fakirleşmenin varlığı ortadadır: Toplam gelirler içinde, emek gelirlerinin payı (ücretli sayısındaki artış da gözönünde tutularak) artacağı yerde, azalmaktadır.

Gelirler arasındaki eşitsizlik, temel mesele değildir. Daha çalışkan, daha bilgili, daha zeki ve kabiliyetli bir kimsenin yüksek ücret alması, sosyal ilerleme için zorunlu gözükmemektedir. Herkese eşit ücret ancak, Marx'ın ileri sürdüğü dönüşüm gerçekleşince, yani davranışlarda bencil nedenlerin yerini, insancıl nedenler almaya başladığında mümkündür. Sosyalist ülkeler örneği, bu dönüşümün mümkün bile olsa - ki çok şüphelidir - kısa bir zamanda gerçekleşmeyeceğini

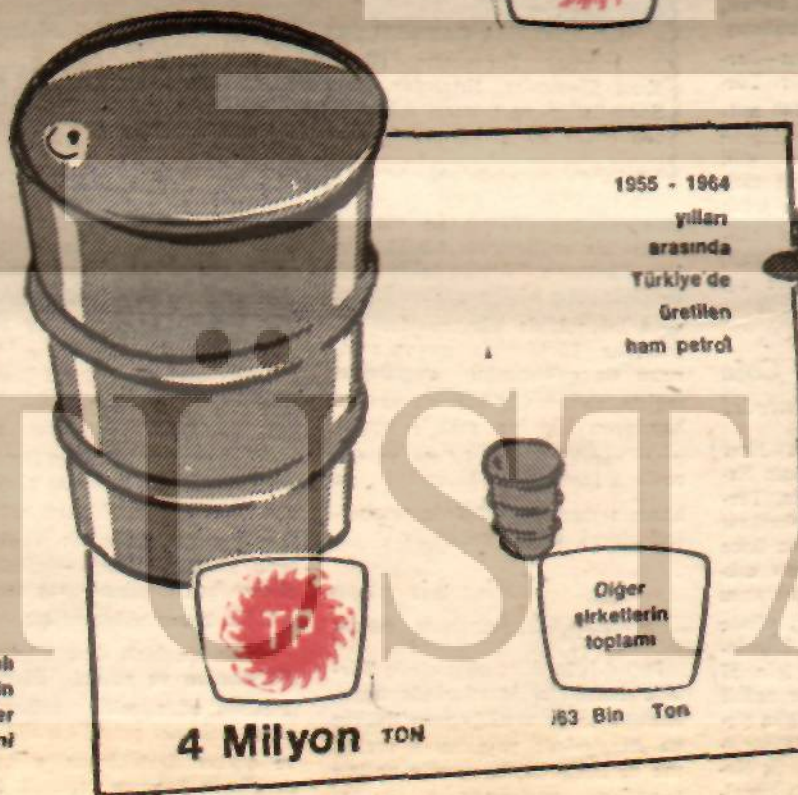
Kendi öz malını kullan

Türkiye'de en çok petrolü TP çıkartır!

Kısa zamanda büyük gelişme..

Bu gelişmede sizin payınız büyüktür...

Zira ısrarla aradığımız Yüksek oktanlı Türk benzini ihtiyacını karşılamak için her gün binlerce mühendis ve işçi sizler için çalışıyor. Bu artan teveccüh yeni gelişmelere yol açmaktadır.

Verite Reklamcılık

TÜRKİYE PETROLLERİ A.O.

Cumhurbaşkanına verilen PETROL RAPORU

Fethi Çelikbaş'ın ve yabancı petrol şirketlerinin bilinmeyen taraflarını açıklıyoruz:

Petrol davamızla her Türk gibi, Cumhurbaşkanı Gürsel de ilgilendi. Yetkililer Sayın Gürsel'e meselenin içyüzünü teferruatı ile anlatan 47 sayfalık uzun bir rapor verdiler. Raporda, yabancı şirketlerin ve yerli Çombe'lerin şimdiye kadar açıklanmamış marifetleri yer almaktadır. Raporun önemli bölümlerini yayımlıyoruz:

I — BORU HATTI MESELESİ VE ÇELİKBAŞ

Batman ve genel olarak yabancı ve yerli firmaların ham petrol çıkardıkları Diyarbakır - Siirt bölgesine en yakın liman Iskenderun olduğundan, bu bölgede elde olunacak petrolün Iskenderun'a taşınması bir zaruret halini almaktadır. Bu zaruret aynı zamanda kurulacak bir demir boru hattının (pipe-line) ne kadar büyük kâr sağlayacağını da ortaya koymaktadır.

Bu hususları isabetle düşünen TPAO, 1962'den itibaren bu hattı inşa etmek için projelerini kendi inisiyatifli ile Beş Yıllık Kalkınma Planına «taşınma yatırımları» meyanında ithal ettirmiştir. Ancak plana konan, yani kanun kuvveti kazanan bu projenin karşısında bile, TPAO teklif ettiği için, karşı çıkmakta beis görmeyen Sanayi Bakanlığı (Çelikbaş) ve Petrol Dairesi, 21 Ekim 1963 günü, projenin 1964 programına konulması için Planlama Teskilatı Müsteşarı Ziya Müftü, bu teşebbüsün karşısına çıkmışlardır. Planlama Teskilatında, Devlet Planlama Teskilatı Müsteşarı Ziya Müezzinoğlu ile Teskilatın Koordinasyon Dairesi Başkanı İsmail Ertan, Uzman Halûk Cevhan ve Sanayi Bakanlığında M. Ali Oksal, Petrol Dairesinden Reis Kemal Rüstü Aksal ve muavini Sâfi Teziç ve TPAO temsilcilerinin katıldığı toplantıda, Sanayi Bakanı kendisine petrol rezervleri bulunmadığına dair bir rapor verildiğinden bahsetmiş, projenin 1964 programına konulmasına şiddetle itiraz etmiştir. Ancak TPAO'nun, V. Petrol Bölgesinde yeterli rezerv bulunduğunu kat'iyetle ifade etmesi ve Petrol Dairesinden bir yabancı şirketin (Shell) aynı mahiyette bir proje için belge istediğinin beyan edilmesi üzerine proje, 1964 programında yer alabilmiştir.

Demir boru hattı inşaatının 1964 programında yer alması üzerine TPAO, 23 Mart 1962'de projenin yapımının ihalesini tamamlamış, gerekli ödemeler adı geçen firmaya yapılmıştır. 12 Haziran 1964'te belge iktisabı için Petrol Kanunu hükümleri gereğince Petrol Dairesine başvurulduğunda Mobil ve Shell şirketlerinin şiddetli itirazları ile karşılaşmıştır.

Yabancı şirketler arasında TPAO ile mücadeleli en sert şekilde yürüten Mobil, Türkiye Petrollerinin ürettiği 21 API graviteli ham petrolün naklinin Türk ekonomisine bir şey kazandırmayacağını, hiç bir ihtiyacı karşılamayacağını beyanla müracaatın reddi ile, boru hattı belgesi itasının Türkiye ekonomisinin ihtivaclarına uygun hafif petrol rezervlerinin tesbiti ne kadar tehîr olunmasını, ancak kendi şirketlerinin (Mobil) kendi petrollerini Mersin'e nakli için gerekecek belge hakkının mahfuz tutulmasını talep etmiştir.

Shell şirketi ise, itirazına iyi evsafa kendi petrolünün TPAO'nun kötü evsafa petrolü ile karıştırılarak petrol kaynaklarının işletilmesinde yardımcı olacağını (!), bu sebeple boru hattına ortak olmak isteğinde bulunduğunu ifadeyle aksi halde kendi petrolünün TPAO petrolüne karıştırılmasına asla müsaade etmeyeceğini belirtmiştir.

Bu itirazların altında yatan anlam «biz petrol buluncaya kadar kimseye nakil belgesi vermeyin»den başka bir şey olamaz. Filhakika bu itirazların yanı sıra Mobil Selmo kuyusundan bir günde 16 bin varil (yılda 800 bin ton) ham petrol elde edildiği haberini de yayarak, yukarıdaki talebinin başka noktalardan hak kazanması yolunu aramıştır.

Bereket versin bu itirazlar reddolunmuş ve yurtsever bir bakan, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hüdaî Oral'ın gayretleri ile belge alınmıştır. Bu sayede proje şimdi gerçekleşme safhasındadır. (YÖN'ün notu: Devlet Planlama Teskilatı yetkililerinden biri, Konsorsiyum üyelerinin boru hattının dış finansmanı için kredi vermeyi devamlı geciktirdiklerini açıklamış. Gecikmede yabancı petrol şirketlerinin parmağı olduğu kolaylıkla tahmin edilir. Zira boru hattı muazzam kârlar sağlayacak bir tesistir. TPAO, projenin finansmanını, bütün bu güçlükleri yenerek gerçekleştirme oylundadır.)

II — PETRO-KİMYA TESİSLERİ VE ÇELİKBAŞ

Bu da Pipe-Line gibi 1961 yılında TPAO tarafından ele alınmış bir konudur. Nitekim 13 Şubat 1962 tarihinde Sanayi Bakanlığında Birinci Beş Yıllık Planda, Petro-Kimya konusunun ele alınacağı bildirilmiştir.

1962 yılında ve 1963 yılının ilk yarısında etüdler, gerekli çalışmalar yapılmış ve 1963 Haziran ayında hazırlanan ön proje ilgili makamlara verilmiştir.

Aynı yılın 21 Şubatında bir Amerikan firması Petro-Kimya sanayi ile ilgilendiğini bildirerek TPAO'nun ekalliyet hissesi ile bu işe istikrar etmesini teklif ve 25 Nisan 1963 tarihinde Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan istifade etmek üzere Ticaret Bakanlığa müracaat etmiştir.

Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesi, firmanın teklifi hakkında TPAO'nun mütalâasını istemiş, TPAO tekliflerini yaparak firmanın teklifinin memleket menfaatlarına uygun olmadığını komiteye bildirmiştir. (15 Mayıs 1963)

Bu rapora rağmen komite, 17 Mayıs 1963 tarihinde teklifi kabul etmiştir.

Ticaret Bakanlığı 25.5.1963 tarihli yazı ile Kararname çıkartmak üzere Başbakanlığa müracaat etmiş, Başbakanlık ise Devlet Planlama Teskilatının müsaadesini istemiştir.

Devlet Planlama Teskilatı 25.6.1963 tarihinde yabancı firmanın teklifini, ekonomik, mali ve teknik yönlerden uygun bulmayarak menfi mütalâasını bildirmiştir.

Ve konu bu mütalâa üzerine 23.7.1963 tarihinde Bakanlıklararası İktisadi İşbirliğine sunulmuştur.

Konu üzerinde çalışmakta olan TPAO, 15.10.1963 tarihli ve 23768 sayılı bir yazı ile Sanayi Bakanlığında Petro-Kimya konusunda yapmakta olduğu çalışmaları ve yabancı firmalarla yaptığı temaslara ve Amerikan firmasının yaptığı tekliflerin kusurlarını izah etmiştir.

Bunun üzerine 18.10.1963 tarihinde Sanayi Bakanı Çelikbaş imzası ile

«ÇOK ACELE —GİZLİ— ZATA MAHSUS» kaydı ile bir yazı alınmıştır.

Yazıda Devlet Planlama Teskilatı ve konu ile birinci derecede alakalı TPAO'nun menfi mütalâalarına rağmen, «Türkiye ekonomisi için birinci derecede önemli sayılan teklif karşısında» olunduğundan bahisle, «Böyle bir teklifin getireceği ekonomik menfaatlardan memleketin mahrum edilmesi telâfisi imkânsız bir kayıp olacaktır.

Bu mesuliyet anlayışı içinde bu konuda kim ne söyleyecekse, günle ölçülü bir zaman içinde sövlemek zordur» ifadesi bulunmaktaydı.

Bakanın bu yazısına, 22.10.1963 tarihinde cevap verilerek, çalışmalar, yapılması gerekli işler, kurulacak şirketin ekseriyet hissesinin TPAO'ya ait olması gerektiği, fiyat politikası izah edilerek, «Amerikan..... firmasının teklifi ise yukarıda kavdedilen prensiplere uymadığı bir vakıdır. TPAO'ya Yüksek Planlama Kurulunca ve Bakanlar Kurulunca verilen görevin yerine getirilmesi için zaman bırakmadan, hattâ 1964 senesini dahi beklemeden herhangi bir karara varılması programa uygun olmayacaktır» şeklinde cevap verilmiştir.

Bunun üzerine zamanın Sanayi Bakanından 31.10.1963 tarihinde, yabancı firmadan bahisle, «yazınızda bu müessesenin sadece profesine ait bir cümlelik bir kıymet hükmüyle iktifa edilmiştir... Adı geçen müessese ile temas etmeniz gerekirdi. Bu yolda bir temas yapılmış ise, mahiyetinden acele bilgi verilmesini rica ederim» ifadesi bir yazı alınmıştır.

Hükümetin değişmesi üzerine TPAO kendi projesi ile Amerikan firmasının projesinin karşılaştırılmasını yaparak bir memorandumu Ocak 1964'te ilgili makamlara vermiş, III. Koalisyon Kabinesinin Sanayi Bakanı Muammer Erten'in emri ile bir komisyon kurulmuş, bu komisyon, 11 Mart 1964 tarihli raporunda TPAO projesinin her bakımdan memleket yararına olduğunu tesbit ederek, bir sanayinin kuruluş niteliklerini tesbit etmiştir.

Sanayi Bakanlığının 10.4.1964 tarihli yazısı ile konu Bakanlıklararası İktisadi Kurula götürülmüş ve Kurul aynı gün aldığı bir kararla, Petro-Kimya Sanayinin kuruluşu ile TPAO'yu görevlendirmiştir.

Petro-Kimya sanayinin kuruluşu da böylece Sayın Muammer Erten'in meseleye el koyması ve İktisadi Kurula götürülmesiyle halledilmiştir. (YÖN'ün notu: Çelikbaş'ın ısrarla kabul ettirmeye çalıştığı Amerikan şirketinin teklifi, korkunç bir kazıktı. Ne var ki bu çok kârlı alanda da Konsorsiyumun kredi vermeyi devamlı geciktirdiğini D.P.T. yetkilisi açıklamıştır. Yabancı firmalar, Konsorsiyum davranışının da gösterdiği üzere, hâlâ bu çok kârlı işin peşindedirler.)

III — MİLLİ PETROL VE ÇELİKBAŞ

Türkiye'nin petrol tüketimi 1962 yılında 3,5 milyon ton civarındaydı. Buna karşılıklı yabancı menşeli petrol işleyen Mersin ATAŞ ve İzmit İPRAŞ rafinerisinin ham petrol işleme kapasitesi 4,2 milyon tonu aşırıyordu. Bu

durumda bu iki rafinerinin ürettiği petrol ürünleri (benzin, gaz ve motorin) yurt ihtiyacını karşılamaya yetecek bir seviyede idi. Bunun böyle olduğunu bilen dört dağıtıcı şirket (yani B.P., Shell, Mobil ve Türk Petrol ve Madeni Yağlar A.O. —ki bütün aksi iddialarına rağmen Mobil'e bağlıdır—) 1962 yılından itibaren TPAO'nun malı olan Batman rafinerisinin mallarını satmayacaklarını, TPAO'ya bildirdiler. Satış imkânları ve istasyonlarının dağılışı karşısında bu TPAO'nun mallarının satışını son derece güçleştiren bir durumdu. Bunun üzerine TPAO, 24 Mayıs 1962 günü birer yazıyla hem Petrol Dairesine ve hem de Sanayi Bakanına başvurmuştur. TPAO'nun ilgili bu iki makamdan talebi şu şekilde idi: «Diğer şirketlerle bir arada faaliyette bulunmak bakımından; herhangi bir imtiyaz tanınmamış olan Ortaklığımızın yegâne dayanağı, istihsal ve tasfiye etmiş olduğu yerli petrolümüze, kanunen tanınmış olan himayenin teminidir. Bundan mahrumiyet ise, çok ümitvar olduğumuz petrol sanayimizin gelişme çağında yıkıcı ve kanun hükümleriyle kabili telif olmayan bir rekabet karşısında ve belki KAYBI NETİCESİNİ DOĞURACAKTIR. Durumu ve İTTİHAZ EDİLECEK TEDBİRLERİ TAKDİRLERİNİZE ARZEDERİZ.»

Bu kadar ciddi bir durum ve müracaat karşısında bile Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş, Türk petrol sanayinin karşısında bulunduğu vahim durumla kabili telif olmayacak bir ataletle, hiç bir tedbir almamış ve olayı bir Petrol Komiserine havale etmekle yetinmiş, daha doğrusu işi sürüncemede

Fethi Çelikbaş
Marifetleri tükenmiyor!..

birakmıştır. Petrol Komiseri değerli yargıç Osman Tolun, «Türk ham petrolünü istihlal eden teşebbüslerin himaye edilmesinin, Petrol Kanununun kaçınılmaz bir hükmü olduğunu» belirtmiş ve bu maksat için gerekli tedbirleri tesbit etmek üzere Petrol Kanununun 24 üncü maddesinde yazılı Bakanlıklararası Kurulun 1962 yılı içinde toplanması tavsiyesinde bulunmuştur. Bakan Çelikbaş ilk önce raporu 4,5 ay bekletmiş, sonra da 4.2.1963 günlü Resmî Gazetede yayımlanan kararı ile ve şu ifadeyle Bakanlıklararası Kurulu toplantıya çağırmıştır:

«6326 Sayılı Petrol Kanununun 6558 Sayılı Kanunla muaddel 24 üncü maddesinin 2 nci paragrafında» Bu kanunun tatbikati ile ilgili bulunan Vekâletlerin mümessilleri Petrol Dairesi Reisinin başkanlığında Vekil'in tayin edeceği tarihlerde toplanarak Kanunun 2 nci maddesinde yazılı maksadı temin için alınması gereken tedbirleri tayin ve tesbit ederler» ve bu maddenin atıfta bulunduğu aynı kanunun 6987 Sayılı Kanunla muaddel 2 nci maddesinde «bu kanunun maksadı, Türkiye Cumhuriyeti petrol kaynaklarının hususî teşebbüs eli ve yatırımları ile süratle, fasılasız ve verimli bir şekilde geliştirilip kıymetlendirilmesini ve bu maksada uygun olduğu nisbette Türkiye dahilinde yabancı menşeli petrol ile yapılan petrol ameliyatının aynı surette inkişafını sağlamaktır» denilmektedir.

TPA Ortaklığının, Petrol Dairesi Reisliğine vâki müracaatında, yabancı menşeli petrolü işleyen rafinerilerin faaliyete geçmeleri sebebiyle, memle-

ketimiz petrol kaynaklarından sür'atle, fasılasız ve verimli bir şekilde, geliştirilip kıymetlendirilmesini sağlamak maksadıyla tedbir alınmasını istemekte olmasına, adı geçen Ortaklığın bu husustaki talebinin kabulü petrol mevzuatının lâfzına ve ruhuna uygun düşeceğine, Petrol Kanununun 2 nci maddesinde yer alan bu hususları temin için alınması gereken tedbirlerin tayin ve tesbiti 24 üncü maddede gösterilen Bakanlıklararası Kurulun selâhiyetli bulunmasına, Komiser raporunda da bu kurulun toplanması tavsiye olunmasına, Petrol Dairesi Reisliğinin itirazlarının raporun bu konudaki mucip sebeplerini çürütecek mahiyette görülmemesine ve esasen bu husustaki yetki şahsına tanınmış bulunmasına binaen Petrol Dairesi Reisliğinin kabule şayan görülmiyen buna ait itirazlarının reddine ve mezkûr kurulun 1.2.1963 tarihinde toplanması için Petrol Dairesi Reisliğince, ilgili bakanlıklara tezkere yazılmasına karar verildi.»

Zihniyeti Türk petrolünü korumaya meyletmeyen Petrol Dairesinin başkanlığında toplanan Bakanlıklararası Kurul, Petrol Kanununun ikinci maddesi muvacehesinde «tedbir ittihazını gerektiren bir durum olmadığı» yolunda karar vermiş ve bundan faydalanan Fethi Çelikbaş, yukarıda anılan dercolunan 26.1.1963 tarihli kararını cerheden bir kararla Batman ve genel olarak Türkiye menşeli ham petrolün korunması için tedbir almaya mahal bulunmadığı kararını almıştır.

Bu karardan sonra TPAO, Bakanlık kararı emişse de sonuç alamamıştır.

Bunun üzerine Petrol Kanununun ikinci maddesinde yer alan «yeraltı kaynaklarının devamlı ve fasılasız işletilmesi» maksadını hiçe sayan ve ilk kararı ile tenakuz halinde bulunan bu bakanlık tasarrufuna karşı TPAO, Petrol Kanununa ve milli menfaatlere tamamen aykırı bulunduğu noktalara dayanarak, Danıştay'a dâvâ açmıştır. 6.3.1963 günü açılan bu dâvâ henüz rüyet edilirken Bakanlar Kurulu Fethi Çelikbaş'ın muhalefetine rağmen 28.5.1965 gün/1784 sayılı ve 3.6.1963 gün ve 6/1787 sayılı kararlarla, Türkiye Petrolleri ürünlerini koruyucu çözüm yolları bumuştur. Bu kararlardan ikincisi vuzuhtan yoksun olmakla beraber, bu konuda TPAO'na ürünlerinin elde kalmaması yolunda kolaylıklar getiriyordu. Buna dayanan Danıştay Kanun sözcüsü, dâvâcının maksadının hasıl olması dolayısıyla, dâvâ hakkında lüzum olmadığı mütalâa sında bulunuyordu. Bu iddiaya rağmen Danıştay, Petrol Kanununun maksadı belirten ikinci maddesini tar TPAO gibi anladığını, yani ilk önce Türkiye'de çıkarılan ham petrolün hi mayesinin gerektiği yolundaki tarihi kararını almıştır....

Bu suretle Türk petrolü dâvasının önüne dikilen bir engel daha devrilmıştır. Ancak bu olaylar TPAO'ya bazı güçlüklerle mal olmuş ve tam 19 ay TPAO'yu uğraştırmıştır. Bu arada satış himayesinden bir ara mahrum kalmış, dolayısıyla stokları birikmiş, şirket likidite sıkıntısı çekmiştir.

IV — PETROL OFİS MESELESİ

Petrol Ofisin hisse ekseriyetini TPAO'nun sahip olacağı bir anonim şirket haline getirilmesi esasına göre bir tasarı hazırlanmıştı. Tasarı, ilk önce, Ofisi 3460 Sayılı Kanunla idare edilen bir teşekkül haline getirmeye isteyen Ticaret Bakanlığının muhalefetiyle karşılaşmıştır. Başbakanlık, bu görüşün tetkikini Devlet Planlama Teşkilâtına havale etmiş, D.P.T. Müsteşarlığı 18 Mayıs 1961 gün ve 5013-14-61 sayılı ve Şinasi Örel imzalı bir yazı ile Ticaret Bakanlığının görüşünü bilhassa satış konusunda yatırımlar

yapmak ve yeni tesisler kurmak yolundaki çabaları haltıyacağı gerekçesiyle kabule şayan bulmamıştır.

1961 seçimlerinden sonra da Ticaret Bakanlığının muhalefeti devam etmişse de, neticede Tasarı, yukarıda belirtilen espri içinde B.M.M.'ne sevk edilmiştir. B.M.M. Komisyonlarında görüşülmeye başlandığı sırada Mobil şirketi ile, Mobil'in Türkiye'de bulunan şirketinin formaliteye yudurulması için ortağı gösterilen Prof. Hâzım Âtîf Kuyucak tarafından yönetilip, yabancı petrol şirketlerince ifân v.s. yoluyla finanse edilen DURUM dergisinde tasarıya karşı kesif bir muhalefet yayını başlamıştır. Yabancı şirketler bilhassa tasarruvin Devlet Daire ve Kurumlarının akaryakıt alımlarını yeni kurulacak Devlet Dağıtım Şirketine almalarını öngören hükme, serbest rekabet ruhuna ve Anayasaya aykırılık iddialarıyla karşı çıkmışlardır.

Türk petrolünü satacak bir kurunun elini kolunu bağlayan buünkü durumun ne zaman ortadan kalkacağı, yeni tasarruvin ne zaman kanunlaşacağı belli değildir. Gelecek dönemde bu tasarruvin yeni hükümetçe benimseneceği ümit olunur.

Bu tasarıya karşı açılan mücadeleyi yürüten veya öncülüğünü yapan Socony Mobil Co. Amerika'da bir kaç yıldanberi satış sahası kaybetmektedir. Bu şirketin Amerikan piyasasındaki veri Shell ve Esso tarafından alınmaktadır. Mobil bu kaybı, Ortadoğudaki satış alanlarını genişletmek veya hiç olmazsa eldeki alanları elden çıkarmaya telâşi içinde, mücadelede kendinden büyük şirketlerden (meselâ Shell-den) bile ileri gitmektedir. Mobil temsilcisi, diğer bir vesile ile Petrol Komiseri önünde verdiği bir beyanında Türkiye Petrollerinin Malatya'nın batısına gemesinde lavda olmadığını ve aksine satışlarını 400 bin ton civarında dondurmasında fayda bulunacağını açıkça ifadeden çekinmeyecek kadar cür'etkârlığını ileri götürmüştür.

Mobil, fikrini tatbik ettirmek için maalesef siyasî ve idarî kadrolardan kendine müttefikler bulma imkânına da kavuşmuştur.

Yeryağ

Burası Ramandır, Batmandır, Beşiridir.
Bir ses, kara toprağın içinde yankı.
Bir acı, kara toprağın yüreğinde çıldırmış.
Geceler boyu bunalar, döğünür, haykırır
kapatılmışlığından.

Yeryağ, onun petrol dediği
Onun beni yeraltına kilitlediği.

Ulaşmak ister eve, köye, kente... kocaman.
Isı olmak ister, aydınlık olmak ister.
Ellerinde oğullarının,
Ulaşmak ister kurda, kuşa, aça, çıplağa ta
yıldızlara dek

Yeryağ, onun petrol dediği
Onun beni yeraltına kilitlediği.

Ama bırakmazlar kendi yağlarını on katına satmak için
Hasır şapkalı sömürgenleri yeryüzünün iğrenç pis.

Boğulduğum bu karanlıkta kük
redigimi duymuyor musunuz?

Bir depremle ha taşım, ha taşacağımı kardaşlar.
Yeryağ, onun petrol dediği
Onun beni yeraltına kilitlediği

Fazıl Hüsnü Dağlarca

REALİST DIŞ TİCARET POLİTİKASI

Selâhattin Tukeyu

Türkiye'nin dış ticaretinden rastgele alınmış bir tablonun tahlili: (Ticaret Bakanlığı İstatistiklerinden alınmıştır.)

Son altı yıl zarfında Polonya ile Türkiye arasında imzalanan ticaret anlaşmalarında Polonyanın Türkiye'ye 445 kalem eşya ihraç etmesi kararlaştırılmış ve Polonya bu süre içinde bu 445 kalemden yalnız bir tek kalemi satamamıştır. Buna mukabil aynı anlaşmalarda Türkiye'nin Polonyaya ihraç edeceği maddeler 49 kalem olarak tesbit edilmiş ve fakat Türkiye yine bu süre içinde bu 49 kalemden 28'inde bir kuruluşuk dahi ihraçat yapamamıştır.

MADDELER	1960		1961		1962		1963		1964		1965	
	Kontenjan	Ihraçat	Kontenjan	Ihraçat	Kontenjan	Ihraçat	Kontenjan	Ihraçat	Kontenjan	Ihraçat	Kontenjan	Ihraçat
Kitre (Bin dolar)	—	—	25	—	25	—	25	—	25	—	25	—
Balık yağı (Bin dolar)	—	—	50	—	50	—	50	—	50	—	50	—
Demir cevheri (Bin ton)	20	—	20	—	10	—	10	—	5	—	—	—
Muhtelif (Bin dolar)	500	—	500	—	500	—	250	—	250	—	—	—

Her yıl Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Polonya ile ticaret anlaşması yapmış ve bir gram ihraçat yapılmamasına rağmen, 28 kalem ihraçat maddesini yıl yıl arkasına bu anlaşmalara dahil etmiş durumdadır. Bilgisizlik midir, ilgisizlik midir, kasit midir, yoksa yetersizlik midir?

Türkiye'nin en önemli problemlerinden birisi, belki de politik alanda son on senelik tarihimizde en fazla etkisi olanı tediyeler muvazenesindeki kronik açığıdır. Memleketimizin ekonomik strüktürü icabı tediyeler muvazenesindeki açık Osmanlı İmparatorluğu devrinden bu yana devam edegelmektedir. Cumhuriyetin ilânından bu yana ki 43 sene zarfında 1930-1936 (büyük iktisadi kriz seneleri) ve 1939-1946 (ikinci Dünya Harbi yılları) gibi anormal şartların cari olduğu zamanlar hariç, dış ticaretimiz 27 sene devamlı açık vermiştir.

Para kuru değişimleri, fiyat tahavvilleri ve saire mukayeseli güçleştirileceği ve Türkiye'nin ihraçatının kompozisyonu aşağı yukarı aynı kaldığı cihetle ithalât ve ihraçatın tonajını vermek bu hususta bir fikir edinmek için kâfidir.

Yıllar	İthalât (ton)	Ihraçat (ton)
1952	2.141.374	2.436.988
1953	2.631.248	2.456.235
1954	2.572.269	2.155.079
1955	3.147.936	1.792.226
1956	1.889.365	2.010.251
1957	2.342.532	1.741.532
1958	1.451.694	1.600.007
1959	2.420.927	2.071.160
1960	3.877.413	2.158.466
1961	3.120.874	2.053.392
1962	4.883.095	2.317.890

Ihraçatın artmasıyla ve dış ticaretin kronik bir açık vermesinin çeşitli sebepleri vardır. Tabii şartların tediyeler muvazenesine yaptığı aleyhteki baskıya ilâveten turist ve hacılara verilen dövizler, yapılan yatırımların ihraçatı teşvik eder mahiyette döviz kaynaklarından karşılanması ve saire gibi iş başında olan hükümetlerin sorumluluğunu taşıdıkları icraatın neticelerini de bu arada saymak gerekir. Bu yazıda bunların üzerinde duracağız.

Bir memleketin dış ticaret politikasını bu memleketin ekonomik strüktürü ve dahil olduğu enternasyonal kombinasyonun umumî dünya politikası içerisindeki durumu incelenildikten sonra:

a) Lüzumlu ithal maddelerinin satın alınabileceği pazarların durumu tetkik edilip en elverişli pazarları tesbit ederek,

b) İhraçat yapabileceği pazarlardan ihraçat maddeleri için en uygun fiyat ve şartların mevcut olanlarını tayin ederek,

c) Dış obligasyonlar ve bunların kompozisyonunu göz önünde tutarak tayin etmek gerekir.

Ticaret Bakanlığında dış ticaret işlerini Dış Ticaret Dairesi Reisliğince bir reis, bir ikinci reis, altı reis muavini ve on dört kadar da raportör tarafından tedvir edilir. Yabancı memleketlerde ki ticaret ataşelikleri de bu daireye bağlıdır. Dış Ticaret Dairesinde çalışan memur gündüzlerini harice tayin edileceği günün hayalini kurmak gecesini de bunun rüyasını görmekle geçirir. Bu

herkes tarafından anlaşılması gereken beşeri bir histir. Çünkü harice tayin 4 sene rahat bir hayat yurda bir otomobil, lüks ev eşyası, bir kürk manto ve bir apartman katı alaca kadar para ile dönmek demek. Tabii ki her memur bunu ister. Bu arzu o kadar kuvvetlidir ki 125-150 lira aslı maaşı hakkı müktesep olarak alan bir memur 80-90 lira aslı maaşlı bir kadro ile harice gitmeğe ve emeklilik ve kadem haklarından fedakârlık yapmaya bile razıdır.

Ancak harice tayin o anda bakanlık sandalyesini işgal eden zatın duduğundan çıkacak bir emre bağlıdır. Cumhuriyetin ilânından beri muhtelif bakanlıklarda bulunanlar arasında iyi Nafia Vekili, iyi Dahiliye Vekili, iyi Sağlık Vekili gibi şöhret yapmış kimseler mevcuttur. Ancak iki bakanlık vardır ki bu bakanlıkların başına gelen bakanlar kim olursa olsun muvaffak olmuş diye isim yapmamışlardır. Bunlardan birisi Millî Eğitim diğeri ise Ticaret Bakanlıklarıdır. Ayrıca aynı ticaret bakanı üst üste İzmir fuarını iki kere açamaz diye bir de anane kurulmuştur. Nitekim bu bakanlığı işgal edenler arasında çeşitli formasyona sahip olanlar vardır. Bunlar arasında iki profesör, ve biri büyük biri küçük iki şehrin belediye reisi mevcut olmasına rağmen hepsinin akıbeti aynı muvaffakiyetsizlik olmuştur.

Sonucun bu olmasında sistemin ölümlü rolü vardır. Parlamenter rejimlerde bir bakanlığın başına gelen bakanların o bakanlığın işlerinin uzman olması ve hattâ o işlerden anlaması bile şart değildir. Bir bakanlığın memurları, uzmanları şartlarını gerektirdiği politikayı tayin eder ve kaç bakan değişirse değişsin bu politika tatbik edilir. Dünyanın en mükemmel devlet teşkilâtına sahip İngilterede Müsteşarın İvanı «Permanent head of the department» (Bakanlığın daimî başı)dır ve doğrudan doğruya Bütçe Komisyonuna karşı sorumludur. Ve müsteşarla bir bakanın ihtilâfa düştüğü büyük meselelerde bakanın değişmesi normal hallerdendir. Bizde ise hal bunun tam tersinedir.

Maalesef bizde bakanlar çeşitli menfaat gruplarının harekete geçirmeye muktedir oldukları siyasî baskı altındadırlar. Kabul edilen karar ve prensiplerin 24 saat içerisinde değiştiği her gün görülen hallerdendir. Memlekette büyük bir döviz darlığı vardır. İhtilâf için tahsis koparmak büyük kâr sağlamak demektir. Tabii ki müteşebbis her çareye baş vuracak eşi dostu ahbab akrabayı seferber edecek ve bakanın bağlı bulunduğu partiyi de partinin kodamanlarını da harekete geçirecektir.

Ihraçatta ise müstahsle ödenen fiyatla ihraçat fiyatı arasında bü-

yük farklar mevcuttur. Tabii ki menfaat grupları bakana baskı yaparak kendi menfaatlerine uygun kararlar aldıracaktırlar. Ve-

lev ki bu kararlar ihraçatı kösteklese, tekeli bir durum yaratarak müstahsilin istismar edilmesine yol açsa bile!

ETEM MENDERESİN TAHKİKATI!

Bakanlıktaki memurların durumu ise bakana karşı çok zayıftır. Evvelâ harice gitmek arzusu ve bakanı kızdırdığı takdirde bundan mahrum bırakılacağı korkusu bir memura bakanın emirlerine itirazsız boyun eğmek zarureti doğurmaktadır. Kaldı ki bakan istediği memuru krıza çekebilir başka yere nakledebilir ve onun yerine her dediğine evet diyecek birini getirebilir.

Bu korku o kadar büyüktür ki ihraçat işlerine bakan reis muavinini Turgut Çarık odasına giren iki kişiye «Vekil beyefendi vazife verdi 12 ye kadar yetiştirmem lâzım bir ihraçatçıya israf edecek vaktim yok» diyerek bunları odasından kovmuştur. Bu zatı bu kadar korkutan vekile «5 dakika geç kaldım iki vatandaşın müracaatını cevaplandırdım» dediği takdirde bakanın kızarak kendisini başka bir vazifeye nakli, harice göndermekten vazgeçmesi ve ya azaltılması ihtilâfıdır?

1956 senesinde Etem Menderes Emniyet Genel Müdürlüğüne devlet dairelerinde çalışan memurların hepsinin bankalara borçlu olduğunun söylendiğini bildirdi ve durumun tahkik edilmesini istedi. Bankalardan yapılan soruştur-

ma bunun doğru olduğunu gösterdi. Ancak bir kaç daire vardı ki buralarda çalışan memurların hemen hemen hiçbir bankalardan memur kredisi almamıştı. Etem Menderes bir çok rüşvet alma rivayetlerinin döndüğünü, durumunun bununla ilgisi olup olmasına rağmen sordu ve şu cevabı aldı. Harice giden memurlar borç almak ihtiyacından kurtulurlar. Ticaret Bakanlığı Dış Ticaret Dairesi memurları da bankalara borçlu olmayan daireler arasında idi.

Bugün Türkiye 100-125 milyon dolarlık bir dış borç mürettebatını ödemek 150 milyon dolarlık da beş senelik kalkınma planının gerektirdiği yatırım malzemesini ithal etmek zorundadır. Bu parayı dış yardımlar ve konsorsiyum kredileri olmaksızın temin etmek diğer bir ifade ile namerde muhtaç olmadan temin etmek, istiyor sak kemerimizi sıkıp ihraçatımızı artırmamız yeni pazarlar ve yeni ihraçat malları bulmamız lâzımdır.

Ticaret Bakanlığının bunu gerçekleştirecek bir politikayı formüle etmeğe muktedir olup olmadığı münakaşa götürür bir meseledir. Muhakkak olan şudur ki bu günkü durum ve tutumu ile bu bakanlık erkânı böyle bir politika mevcut olsa bile, bunu politika rüzgârlarının bakanlık mevkiine getirdiği şahıslara karşı müdafaa muktedir değildir.

(Devam edecek)

GENE DEV ÇEKİLİŞ

7 MİLYON

GENE

TÜRKİYE

BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir

60 Apartman Dalresi - 5 adet 100.000 lira - 10 adet 50.000 lira - 50 adet 10.000 lira - 100 adet 5.000 lira - 500 adet 1.000 lira - ayrıca 15 000 adet 100 lira.

